

Stel, de leerlingen Dora, Joram en Khalid werken aan een beschouwing voor het vak Nederlands, elk vanuit een eigen onderzoeksvraag. Hieronder staat per leerling de onderzoeksvraag.

- 2p **24** Geef per leerling aan of tekst 3 niet bruikbaar is of dat deze vooral bruikbaar is voor inhoudelijke argumentatie of voor een pakkend voorbeeld.

Neem de nummers over en schrijf daarachter *niet*, *argumentatie* of *voorbeeld*. Let op: je mag elk woord maar één keer gebruiken.

- 1 Dora schrijft over de vraag of hedendaagse realityshows deelnemers nog wel confronteren met levensechte problemen en situaties.
- 2 Joram schrijft over de vraag in hoeverre onze cultuur mensen ertoe aanzet zich vooral te richten op het imago dat anderen van hen hebben.
- 3 Khalid schrijft over de vraag of er iets gedaan moet worden aan influencers die jongeren aanzetten tot anabolengebruik tijdens sportschoolbezoek.

Deel 3 Het verschijnsel haat

Deel 3 van dit examen bestaat uit opgaven bij vijf teksten (tekst 4 tot en met 8) die elk op een eigen manier ingaan op het verschijnsel haat.

Lees tekst 4.

“Er wordt gezegd dat niet iedereen haatgevoelens kan hebben, omdat gevoelens van haat pas ontstaan onder bepaalde omstandigheden.” (regels 11-14)

- 1p **25** Met welke typering kunnen deze “bepaalde omstandigheden” het best worden samengevat, gelet op alinea 1 en 2?

Haat ontstaat vooral wanneer er

- A** een hevige stammenstrijd uitbreekt.
- B** een onevenwichtige voedselverdeling is.
- C** een situatie met ernstige schaarste optreedt.
- D** een territoriumstrijd tussen groepen woedt.

Hieronder staan zeven mogelijke oorzaken van haat.

- 2p **26** Welke drie oorzaken worden genoemd in tekst 4?

Noteer de nummers van de drie juiste oorzaken.

- 1 een afkeer binnen de groep van kwetsbare, afwijkende individuen
- 2 een afwezigheid van sociale controle in een maatschappij
- 3 een drang om je naasten te behoeden voor gevaar
- 4 een sterk impulsieve omgang met je eigen emoties
- 5 een vervormd beeld van de werkelijkheid
- 6 historische patronen van vijandigheid tussen groepen
- 7 vooroordelen die je van de mensen om je heen meekrijgt

In alinea 1 wordt samenvattend gesteld: "Haat ontstaat in de afwezigheid van compassie." (regels 3-4)

Een kritische lezer kan vinden dat deze uitspraak niet helemaal aanvaardbaar is, gelet op het vervolg van tekst 4.

1p 27 Waarom kan een kritische lezer dat vooral vinden?

Deze uitspraak

- A benoemt gebrek aan medelijden als oorzaak van haat, terwijl dit in het vervolg van de tekst uitdrukkelijk als oorzaak wordt uitgesloten.
- B legt de oorzaak van haat bij een individueel gebrek aan medelijden, terwijl in het vervolg van de tekst vooral maatschappelijke oorzaken zoals groepsdruk voorbijkomen.
- C stelt gebrek aan medelijden centraal als oorzaak van haat, terwijl dit in het vervolg van de tekst vooral impliciet voorbijkomt.
- D typeert gebrek aan medelijden als de belangrijkste oorzaak van haat, terwijl in het vervolg van de tekst alleen andere oorzaken voorbijkomen.

Lees tekst 5.

Uit tekst 4 en tekst 5 zijn duidelijk verschillende antwoorden af te leiden op de vraag waarop haat zich in zijn algemeenheid richt.

2p 28 Geef dit verschil weer door onderstaande zinnen aan te vullen. Geef geen voorbeelden.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

In tekst 4 is haat vooral gericht op ...(1)... .

In tekst 5 is haat juist vooral gericht op ...(2)... .

Tekst 4 en tekst 5 lijken te verschillen in hun visie op de ontwikkeling van haat door de tijd heen.

2p 29 Leg dit verschil uit door onderstaande zinnen aan te vullen.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

Volgens tekst 4 is het kenmerkend voor haat dat deze door de tijd heen ...(1)... .

Volgens tekst 5 is het juist kenmerkend voor haat dat deze door de tijd heen ...(2)... .

Lees tekst 6.

Gelet op tekst 6 heeft Lerner een andere reden om poëzie te haten dan niet-dichters.

- 2p **30** Waarom haat Lerner poëzie, en waarom lijken niet-dichters poëzie te haten?

Neem de nummers uit onderstaande zinnen over en zet daarachter je antwoord.

Lerner haat poëzie, omdat poëzie ...(1)...

Niet-dichters lijken poëzie te haten, omdat poëzie ...(2)...

In alinea 3 worden drie persoonlijke opvattingen van Lerner beschreven over de sociale context rondom poëzie.

- 3p **31** Noem deze drie persoonlijke opvattingen.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 50 woorden.

De oorzaak van de haat van niet-dichters tegen poëzie uit tekst 6 kent een overeenkomst met het “wij-tegen-zij-principe” in alinea 3 van tekst 4.

- 1p **32** Welke overeenkomst is dat?

Bij beide teksten gaat het er uiteindelijk om dat een groep mensen

- A afkeer koestert van al te pretentief gedrag van anderen.
- B een andere groep mensen niet goed begrijpt.
- C een vertekend beeld van de werkelijkheid heeft.
- D elkaar onderling probeert te beschermen tegen andere groepen.

Volgens tekst 4 lijkt haat op een andere manier te ontstaan dan volgens tekst 6.

- 1p **33** Welke uitspraak geeft dit verschil het best weer?

Volgens tekst 4 ontstaat haat vooral vanuit

- A een gebrek aan inlevingsvermogen, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit een diep gevoel van falen.
- B een grote afkeer van anderen, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit een gebrek aan identificatie met anderen.
- C een sterke overlevingsdrang, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit een onvermogen betekenis te geven aan het bestaan.
- D harde sociale tegenstellingen, terwijl haat volgens tekst 6 vooral ontstaat vanuit individuele emoties en opvattingen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Lees tekst 7.

Tekst 7 bespreekt een oorzaak van haat die al werd genoemd in een van de eerdere teksten.

1p 34 Welke oorzaak van haat is dat?

- A ongeduld
- B ongelijkheid
- C onrecht
- D onveiligheid

Lees tekst 8.

In tekst 8 worden kenmerken van haat op een rijtje gezet. Een van deze kenmerken lijkt vooral van toepassing op de haat die in tekst 5 centraal staat.

1p 35 Citeer een zin uit tekst 8 die dit kenmerk bevat.

“Maar wat is haat precies?” (regels 1-2, tekst 8)

Het vervolg van tekst 8 benoemt een aspect van haat dat in geen van de vier eerdere teksten werd besproken.

1p 36 Citeer de zin uit tekst 8 waarin dat aspect wordt samengevat.

De Chinese filosoof Hung Tzu-ch'eng (1572-1620) schreef ooit:

“Diepe haat vindt zijn oorsprong in de liefde.”

Liefde als oorsprong van haat kwam al naar voren in een eerdere tekst.

1p 37 In welke tekst is dat?

- A tekst 4
- B tekst 5
- C tekst 6
- D tekst 8

Stel, je overweegt een werkstuk te schrijven over haat in de moderne samenleving en wilt daarvoor uitsluitend objectieve informatiebronnen gebruiken.

1p 38 Welke twee van de vijf teksten over haat voldoen het meest aan dit selectiecriteria?

Noteer de nummers van de twee juiste teksten.

Stel, je zoekt voor een literaturopdracht voor het schoolvak Nederlands een kort literair verhaal over haat. Tekst 7 lijkt je daarvoor erg geschikt.

1p 39 Welke tekst is daarnaast het meest geschikt voor deze opdracht?

- A tekst 4
- B tekst 5
- C tekst 6
- D tekst 8

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.